

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Mot en mer konkurrenskraftig och effektiv försvars- och säkerhetssektor"

COM(2013) 542 final

(2014/C 67/25)

Föredragande: **Joost VAN IERSEL**

Medföredragande: **Monika HRUŠECKÁ**

Den 3 juli 2013 beslutade Europeiska kommissionen att i enlighet med artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

"Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Mot en mer konkurrenskraftig och effektiv försvars- och säkerhetssektor"

COM(2013) 542 final.

Rådgivande utskottet för industriell omvandling (CCMI), som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 26 september 2013.

Vid sin 493:e plenarsession den 16–17 oktober 2013 (sammanträdet den 17 oktober) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 172 röster för, 23 röster emot och 24 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén ser mycket positivt på det kommande Europeiska rådsmötet om försvar som ska hållas i december med utgångspunkt i Europeiska kommissionens meddelande ⁽¹⁾ och rapporten från den höga representanten/Europeiska försvarsbyråns chef ⁽²⁾. Dessa initiativ kommer i ett skede när det är angeläget att hitta lösningar på interna och externa utmaningar i syfte att främja långsiktig förutsägbarhet och trovärdighet inom EU:s försvar.

1.2 Genom att se bortom traditionella tabun har kommissionen i sitt meddelande och den höga representanten i sin preliminära ståndpunkt satt den nuvarande situationen och de åtgärder som måste vidtas i rätt perspektiv.

1.3 Särskilt den höga representantens rapport innehåller övertygande argument för att en omfattande gemensam säkerhets- och försvarspolitik är nödvändig, om man ska kunna uppfylla de krav som ställs på EU:s säkerhet och försvar. EESK håller med om att en gemensam säkerhets- och försvarspolitik är den lämpligaste formen för ett effektivt samarbete om militär kapacitet, men vill dessutom understryka att samarbete också kommer att vara en förutsättning för en trovärdig gemensam säkerhets- och försvarspolitik.

⁽¹⁾ Mot en mer konkurrenskraftig och effektiv försvars- och säkerhetssektor, COM etc.

⁽²⁾ Ännu inte offentliggjorda dokument. Det finns en preliminär ståndpunkt från den höga representanten.

1.4 Om detta initiativ ska lyckas måste man skapa gynnsamma politiska villkor. Vägen fram till betydande förändringar i EU:s (industriella) försvarsstrukturer kommer att vara både lång och snårig, och även involvera närliggande politikområden. Därför anser EESK att den viktigaste förutsättningen för att få till stånd de genombrott som så väl behövs är ett varaktigt engagemang från EU:s regeringschefer.

1.5 EESK förespråkar att rådet kommer fram till vissa konkreta åtgärder och insatser för att förstärka konkurrenskraften och samarbetet inom den europeiska försvarssektorn. Dessa bör tydligt visa vägen för framtiden.

1.6 EESK ställer sig bakom målet om att upprätthålla ett oberoende europeiskt försvar som står i rimlig proportion till EU:s ekonomiska betydelse och andra intressen i världen. Det långsiktiga målet bör vara ett självständigt skydd av EU-medborgarna, en modern och kontinuerligt uppdaterad utrustning för militären samt en garanti för de europeiska värderingarna (mänskliga rättigheter, demokrati) ⁽³⁾.

1.7 Den nya övergångsfasen påverkar också EU:s försvar och säkerhet. Geopolitiska förändringar tar form i en tid som kännetecknas av allvarlig stagnation i ekonomin och ihållande arbetslöshet i stora delar av Europa. Samtidigt växer nya aktörer fram på den globala arenan. Den globala utvecklingen sker snabbare än utvecklingen i Europa. Glappet ökar och Europa måste anpassa sig snabbare för att hålla jämna steg med andra länder.

⁽³⁾ EUT C 299, 4.10.2012, s. 17.

1.8 Behovet av en konkurrenskraftig industri i kombination med minskande ekonomiska resurser tvingar dessutom fram krav på kostnadseffektivitet. EU:s strategier, som ska ersätta kontraproduktiva överlappningar, okoordinerade åtgärder och luckor, måste leda till mer valuta för pengarna, mindre slöseri med pengar och mer resultat, till fördel för skattebetalarna.

1.9 Kommittén välkomnar den koncisa och skarpsinniga analysen i kommissionens meddelande om EU:s relativa ställning. En liknande analys föranledde förra året EESK att efterlysa en radikal förändring av synen på frågan om ett gemensamt försvar inom EU ⁽⁴⁾.

1.10 EESK ställer sig särskilt bakom kapitel 9 i kommissionens meddelande om viktiga delar av rådets agenda, nämligen ett strategiskt koncept för EU, en gemensam säkerhets- och försvarspolitik ⁽⁵⁾ och en europeisk strategi för försvarsindustrin.

1.11 EU är i stort behov av ett "gemensamt försvarsspråk". Detta kräver en förskjutning från ett nationellt till ett gemensamt europeiskt tänkande när det gäller de strategiska behoven så att man främjar insikten att det tjänar nationella intressen att EU:s strategiska mål uppfylls.

1.12 Det krävs också engagemang från politiker och det civila samhället för att ge allmänheten riktig information om betydelsen av EU:s strategiska globala och industriella intressen, i syfte att bygga upp ett aktivt stöd bland medborgare och skattebetalare. EESK håller med kommissionen om att en välfungerande, EU-baserad försvarsindustri också kommer att ge ett viktigt tillskott till EU:s tillverkningsindustri i stort ⁽⁶⁾.

1.13 Så många medlemsstater som möjligt måste involveras i arbetet med att uppnå detta långtgående mål. Om inte alla medlemsstater vill delta bör processen ändå inledas med dem som vill.

1.14 EESK betonar den roll som kommissionen och Europeiska försvarsbyrån kommer att ha och att dessa kommer att förväntas bedriva ett nära samarbete i genomförandet av meddelandet. Kommittén ställer sig till stor del bakom de åtgärder som kommissionen föreslår. I kapitel 6 i detta yttrande lägger kommittén fram observationer och rekommendationer som tillägg till förslagen.

1.15 I kommissionens meddelande diskuteras inte en aktiv industripolitik. EESK pekar däremot på den alldeles särskilda ställning som försvarssektorn har på helt och hållet institutionella marknader runt om i världen. En aktiv industripolitik på utvalda områden, som genomförs av medlemsstaterna och/eller kommissionen, är nödvändig om man vill uppnå en modern och kostnadseffektiv produktion. Delad befogenhet mellan EU och medlemsstaterna samt ett effektivt samarbete och synergier

mellan det civila och militära när det gäller projekt och teknik skulle vara mycket fördelaktigt och kostnadseffektivt.

1.16 Från utvecklingsstadiet och framåt bör man identifiera nya projekt inom en multilateral europeisk ram, och man bör då använda sig av Europeiska försvarsbyrån. Det kan ta årtionden innan sådana projekt är i full funktion. Ju tidigare de startar desto bättre.

1.17 Offentlig och privat forskning och utveckling hör till kärnverksamheten, men på detta område ligger försvarsinvesteringarna på den lägsta nivån sedan 2006 ⁽⁷⁾. Det bör finnas möjligheter att i det övergripande konceptet förbättra villkoren för investeringar och det sätt på vilket de används i de konkreta projekten.

1.18 Huvudansvaret faller på de största producentländerna, eftersom de är drivkraften i processen. Man måste se till att förbindelserna mellan dessa länder och övriga medlemsstater är harmonisk. Små och medelstora företag och forskningsanläggningar i alla länder måste kopplas samman på bred front för att involvera så många medlemsstater som möjligt i en EU-strategi.

1.19 Mot bakgrund av den oro som många arbetstagare i sektorn känner på grund av ostrukturerade omorganisationer behövs förutsägbara politiska åtgärder nu mer än någonsin. Det är också nödvändigt att koordinera beredskapen för förändring för att säkra anständiga anställningsvillkor och anställningsutsikter. Det måste föras en social dialog.

1.20 Detta yttrande är främst inriktat på politiska principer och på att uppnå ett välbehövligt genombrott på ett strategiskt område där vi inte har tid att vänta. De första stegen i december bör bereda vägen för en lyckad fortsättning. Europeiska rådet, regeringarna, kommissionen, Europeiska försvarsbyrån, de nationella parlamenten och industrisektorn (inbegripet företrädare för de anställda) bör alla vara involverade i utformningen av de strategiska riktlinjerna och konkreta projekten.

2. Europa utmanas

2.1 Kommissionen påpekar mycket riktigt att "världens maktbalans förändras när nya gravitationscentra uppkommer och Förenta staterna förskjuter sin strategiska inriktning mot Asien". Briks-länderna ökar sina militära utgifter, och särskilt Kina och Ryssland ökar sina budgetar väsentligt fram till 2015.

2.2 USA:s påtryckningar på Europa att ta sitt fulla ansvar för västvärldens totala militära utgifter ökar hela tiden. På grund av budgetrestrktioner rationaliserar USA sitt försvar, och detta påverkar även avtalen med Europa.

⁽⁴⁾ EUT C 299, 4.10.2012, s. 17.

⁽⁵⁾ Se artikel 42 i EU-fördraget.

⁽⁶⁾ Ett mycket tydligt exempel på detta inom den civila industrin är den lyckade och dynamiska utvecklingen av Airbus.

⁽⁷⁾ Se uppgifter om försvaret från Europeiska försvarsbyrån från 2011.

2.3 Klyftan mellan USA och Europa är enorm. EU:s totala försvarsbudget (undantaget Danmark) för 2010 var 196 miljarder euro, jämfört med USA:s på 520 miljarder euro⁽⁸⁾. Än mer anmärkningsvärt är att EU:s totala budget för forskning och utveckling endast är en sjundedel av den amerikansk, vilket påverkar soldaternas utrustning och möjligheterna att utplacera dem.

2.4 Samtidigt finns flera hot. De politiska och militära spänningarna minskar inte och nya spänningar uppkommer – några av dessa i EU:s direkta närområde. För att komma i kapp de traditionella stormakterna vill nya och ambitiösa globala aktörer säkerställa att deras nationella försvar är i paritet med deras ekonomiska och andra intressen.

3. Europas strategier

A. Politik

3.1 EU står inför två kategorier av problem som är kopplade till varandra:

- Väsentligt minskade försvarsutgifter som skapar klyftor och sänker de nationella försvarens kapacitet och effektivitet och som främst beror på en kontinuerligt minskad budget för forskning och utveckling.
- Geopolitiska förskjutningar, som borde leda till ett mycket närmare europeiskt samarbete och ett större oberoende i fråga om försvar och säkerhet.

Den europeiska debatten om dessa två sammanlänkade områden är dock fortfarande i sin linda.

3.2 Samtliga regeringsdokument⁽⁹⁾ redovisar betydande nedskärningar i försvarsbudgetarna⁽¹⁰⁾. De fokuserar främst på anpassningar på det nationella planet: Hur uppnås så stor kostnadseffektivitet som möjligt samtidigt som tillräcklig kapacitet bibehålls? Medlemsstaterna är fortfarande långt ifrån ett tanke-sätt som på ett naturligt sätt placerar de nationella försvarsresurserna i ett EU-perspektiv.

3.3 EESK drog förra året slutsatsen att "försvarspolitikens formas av ländernas strategiska intressen, [...] som i EU i huvudsak definieras i nationella termer. Inaktuella strategier leder till märkbart ökande fragmentering, luckor, överkapacitet och en bristande interoperabilitet mellan de olika EU-ländernas försvarskapacitet"⁽¹¹⁾.

3.4 Sextio år av europeisk integration och den inre marknaden har skapat motståndskraftiga strukturer för ekonomi och företagande som bildar ett starkt inhemskt baserat mönster för

den ekonomiska verksamheten. När det gäller hur man tänker på militär och försvar – och inte minst organisationen av dessa – är EU emellertid bara i inledningsfasen.

3.5 Försvaret som en funktion inom utrikespolitiken, som fortfarande är det främsta uttrycket för nationell suveränitet, uppfattas, utformas och drivs utifrån ett nationellt perspektiv. Allt multinationellt samarbete, antingen det sker med europeiska partner eller med länder utanför Europa, ses ur denna synvinkel.

3.6 Ansatser att överbrygga de inneboende hindren har hittills i stor utsträckning misslyckats. Den engelsk-franska militärpakt om försvarssamarbete som slöts i St. Malo 1998 förväntades utgöra en milstolpe inom det militära samarbetet. Femton år senare, och trots fortsatta förhandlingar, är resultatet fortfarande magert.

3.7 Ett initiativ som omfattade sex nationer 1998 gav år 2000 upphov till en avsiktsförklaring från de sex viktigaste producentländerna – Frankrike, Tyskland, Storbritannien, Italien, Spanien och Sverige (de länder som undertecknat avsiktsförklaringen) – vilket ledde till ett fördrag om omstrukturering och förvaltning inom försvarsindustrin. Detta fördrag om planering och samarbete med industrin och om resurser och forskning har under lång tid inte genererat några konkreta resultat.

3.8 Det förekommer även andra former av samarbete mellan medlemsstater, såsom mellan de nederländska och belgiska flotorna, det nordiska försvarssamarbetet (Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige) samt samarbetet mellan de tyska och nederländska marktrupperna. Detta samarbete ska dock inte förväxlas med industriellt samarbete, som fortfarande i stor utsträckning saknas.

3.9 Europeiska försvarsbyrån inrättades 2004 med syftet att upprätta ett strukturellt försvarssamarbete med stöd från kommissionens initiativ. Trots vissa framsteg har det strukturella samarbetet hittills inte sjösatts, på grund av bristande engagemang från medlemsstaterna.

3.10 Till sist noterar EESK att det trots en växande medvetenhet om behovet av ett närmare samarbete och en europeisk vision för försvaret inte har gått att nå några stora framsteg, på grund av avsaknaden av politisk vilja, traditionella synsätt och egenintresse.

B. Industri

3.11 Europas försvarsindustri har reagerat helt annorlunda när det gäller den internationella utvecklingen:

- Den är verksam på en global arena. Den har naturligtvis starka kopplingar till de nationella regeringarna, men är också mycket närvarande på den internationella marknaden, som i allt högre grad ger goda resultat.

- Dessutom är de stora företagen verksamma både i den militära och i den civila sektorn. Den mer dynamiska, civila delen ökar eftersom försäljningen till militären och inkomsterna från denna sektor minskar, särskilt i Europa.

⁽⁸⁾ Källa: Europeiska försvarsbyrån, januari 2012.

⁽⁹⁾ **Strategisk försvars- och säkerhetsöversyn**, Storbritannien, oktober 2010. Vitbok om försvar och nationell säkerhet, Frankrike, maj 2013.

⁽¹⁰⁾ Mycket tydliga när det gäller vilka konsekvenser dessa nedskärningar kommer att få var de vassa kommentarer som Frankrikes försvarsminister Jean-Yves Le Drian gav i ett tal till militärskolan i Paris den 29 april i år.

⁽¹¹⁾ Ibid. punkt 1.2.

3.12 Industrin har länge varit orolig för sin konkurrenskraft. Försvarsindustrins koppling till staten varierar kraftigt från land till land, från helt statliga företag till privata rörelser och alla möjliga kombinationer däremellan. Den gemensamma nämnaren är att statens roll dominerar överallt. Trots (en delvis) privatisering av sektorn är kopplingen mellan industrin och staten fortfarande mycket stark, eftersom företagen är beroende av statens (monopolistiska) efterfrågan och lagstiftning samt av exportlicenser.

3.13 Företagen skulle föredra en konsolidering på EU-nivå, men marknaden är alltför begränsad. BAE-Systems, Finmeccanica och i mindre utsträckning även Thales och EADS är mycket aktiva på den amerikanska marknaden. Men de har inte fritt spelrum i Europa, eftersom de speciella kopplingarna gör att de nationella regeringarna har makten över alla strategiska beslut inom industrin.

3.14 Marknadsdynamiken ökar konkurrensen i hela världen. USA:s industri ökar sina ansträngningar på exportmarknaden för att kompensera för den minskade efterfrågan på hemmamarknaden. De nya globala aktörerna kommer i allt högre grad att uppfylla sina egna behov. De kommer även att rikta in sig på export och alltså konkurrera med EU:s industri på tredjeländernas marknader.

3.15 Dessutom anser industrin, precis som EESK starkt betonade förra året, att en mogen försvarsindustri aldrig kan bibehålla en trovärdig ställning på den globala marknaden utan en solid bas på hemmamarknaden. På grund av den högteknologiska komponenten i militär utrustning finns det inte längre någon nationell marknad eller nationell försvarsbudget som är tillräckligt stor. Detta har varit fallet i tjugo år och konsekvenserna blir allt tydligare.

3.16 För att uppnå ett oberoende europeiskt försvar måste man prioritera nationella resurser och investeringar med högt mervärde. Detta är avgörande för om EU ska kunna inta en betydande roll i världen och kommer även att bidra till ett nytt tänkande i Europa.

3.17 Nyligen upprepade industrin alla de vanliga argumenten för att det ska finnas stabila och förutsägbara, långsiktiga EU-drivna teknik- och produktionssystem på alla viktiga områden.

3.18 Industrin slår larm. Om företagen ska kunna överleva och bibehålla avkastningsförmåga och sysselsättning är deras enda alternativ att öka den civila produktionen. Detta skulle dock innebära att EU i allt högre grad saknar en inhemskt baserad försvarsindustri, vilket också skulle påverka utrikespolitiken.

3.19 Fackföreningarna, som representeras av IndustriAll, känner också stor oro. Under 2011 var 7330 00 kvalificerade

personer i EU⁽¹²⁾ direkt anställda av rymdfarts- och försvarssektorn och ytterligare två miljoner människor var beroende av den. Under det senaste årtiondet har arbetsstyrkan reducerats väsentligt och ytterligare budgetnedskärningar hotar fler arbetstillfällen. Unga attraheras inte i tillräcklig utsträckning av försvarssektorn på grund av dess ovissa framtid.

3.20 EESK pekar på det faktum att det till stor del är de anställda som får betala för att regeringarna inte har lyckats omstrukturera sina försvarsorganisationer. Genom att skjuta upp rationaliseringen av den militära basen har regeringarna gått miste om ett tillfälle att investera i en effektiv förnyelse av resurserna, och detta har en negativ inverkan på arbetsstyrkan.

3.21 Den rådande situationen kommer att skapa ökat motstånd så länge de oplanerade och ostrukturerade omorganisationerna fortsätter. För att undvika abrupta förändringar måste representanter för de anställda på företagsnivå och regional nivå delta när man inför aktiva politiska åtgärder.

3.22 Sysselsättningen, måhända i mindre skala, kommer att kräva mycket mer samordning på EU-nivå när det gäller teknik och produktion. I denna process måste man se till att med hjälp av nya färdigheter och kompetenser undvika osäkra anställningar, så att man kan säkra så anständiga kontrakt och anställningsvillkor som möjligt. Det måste finnas en välfungerande dialog mellan arbetsmarknadens parter på olika nivåer.

3.23 När den europeiska produktionen minskar på grund av budgetnedskärningar måste detta hanteras på ett strukturerat sätt via en anständig social dialog som syftar till bevarad sysselsättning och omklassificering i fall av övertalig personal. Både företagen och de anställda gynnas av en förutsägbar, marknadsdriven europeisk ram och inte av kortsiktiga och illa planerade omorganisationer på enbart nationell basis och utan tydliga mål⁽¹³⁾.

4. Politiska villkor och potentiella utsikter

4.1 Utsikterna för EU:s försvarsindustri kommer gradvis att bli så osäkra att det skulle behövas en grundläggande debatt om framtiden bland EU:s medlemsstater, om inte bland alla så i alla fall bland dem som är villiga.

4.2 EU:s medlemsstater och EU skulle behöva utveckla en ny syn och ett "gemensamt språk" med utgångspunkt i tre grundläggande antaganden:

- En integrerad europeisk ekonomi kräver en gemensam försvars- och säkerhetsstrategi så att EU kan säkra och skydda sina intressen, sina medborgare och sina värderingar i ett globalt sammanhang.

⁽¹²⁾ ASD:s årsrapport 2012 (ASD = AeroSpace and Defence Industries Association of Europe).

⁽¹³⁾ Se även "Twelve demands for a sustainable industrial policy", IndustriAll Europes verkställande kommitté, 12–13 juni 2013.

- Det behövs en gemensam analys av den befintliga och förväntade (långsiktiga) världsutvecklingen som kan tjäna som utgångspunkt för utveckling av idéer och konkreta strategier i syfte att bibehålla EU:s allmänna ställning internationellt.
- Man måste koppla ihop utrikespolitik, hot, försvar och säkerhet, de långsiktiga utsikterna och en hållbar försvarsindustri, inbegripet sysselsättning.

4.3 EESK är fullt medveten om den enorma påverkan av dessa sammanlänkade antaganden, som fortfarande inte diskuteras tillräckligt. Flera initiativ som inletts i god tro under de senaste femton åren har misslyckats på grund av att den nationella suveräniteten, dvs. de nationella uppfattningar om hot och ståndpunkter som kommer till uttryck genom den nationella utrikespolitiken, aldrig har ifrågasatts. Följaktligen finns inom EU en bred uppsättning ståndpunkter som i viss utsträckning är inkompatibla. EESK anser att det inte kan ske något verkligt genombrott förrän man har accepterat delad suveränitet inom en europeisk ram.

Diskussionen måste föras med utgångspunkt i nya premisser om vi ska kunna uppnå nya och mer lovande processer.

4.4 EESK välkomnar varmt Europeiska rådets möte om försvar i december med tanke på alla de politikområden som omfattas. Hittills har ansvaret för försvar och säkerhet främst legat på försvarsministrarna, i allmänhet inom ramen för generella riktlinjer från utrikesministrarna och under strikt överinseende av finansministrarna.

4.5 Samtidigt håller kontexten på att förändras i grunden, dels på grund av drastiska budgetnedskärningar och ett behov av att rationalisera, dels på grund av nya paradigmer och, följaktligen, nya hot. Som en följd av bland annat kopplingarna mellan civil och militär teknik och innovation samt mellan försvaret och den offentliga säkerheten berörs även andra delar av den nationella politiken i lika hög grad. Alla dessa faktorer innebär att det krävs en holistisk och övergripande strategi.

4.6 Många, både inom industrin och i arbetsstyrkan, räknar med ett strukturellt tänkande och agerande från och med december. Om EU försitter detta tillfälle kan det ta år innan man får igång en positiv process.

4.7 Europeiska rådet i december är det första rådsmöte som kommer att handla om övergripande försvarsfrågor. Med tanke på de överväldigande komplikationer som är förknippade med att staka ut en ny kurs anser kommittén att det kommer att behövas fler Europeiska rådsmöten för att skönja en framkomlig väg och uppnå trovärdighet och förutsägbarhet.

5. Industripolitik

5.1 EESK såg mycket positivt på kommissionens meddelande om industripolitik⁽¹⁴⁾ som syftade till att främja gynnsamma villkor, politiska åtgärder och program för att starta, bygga upp och förstärka industriell verksamhet i EU. EU måste säkra sin industriella framtid i en öppen kontext.

5.2 Försvaret är en framträdande och unik sektor. Sektorns särdrag är att verksamheten inom den bedrivs på 100 % institutionaliserade marknader runt om i världen. Både sektorn och forskningsanläggningarna är inrättade och organiserade främst enligt nationella linjer. Mindre länder som saknar egen industriproduktion köper färdiga produkter, vilket i praktiken innebär att de köper från USA.

5.3 Genom konsolidering av industrin (gränsöverskridande sammanslagningar och uppköp) och internationalisering (främst genom USA:s industriella struktur) är storföretag och små och medelstora företag från hela kontinenten sammanlänkade med varandra. Exporten går fortfarande bra. Det största hindret är de mödosamma förbindelserna med EU:s regeringar, eftersom det inte finns något gemensamt mål.

5.4 Förutom de åtgärder som Europeiska försvarsbyrån vidtagit har EU inlett arbetet med två direktiv i syfte att öppna upp inomeuropeiska marknader⁽¹⁵⁾. Tidsfristen för införlivande var sommaren 2011⁽¹⁶⁾, men det konkreta genomförandet går långsamt.

5.5 EESK välkomnar varmt kommissionens meddelande⁽¹⁷⁾ som visar prov på avsevärda framsteg vad gäller analys och förslag. När det gäller en industripolitik för försvarssektorn understryker kommissionen med rätta betydelsen av den inre marknaden för försvarsprodukter, forskning och utveckling, de små och medelstora företagens roll, regionalpolitikens potentiella bidrag och utvecklingen av lämpliga kvalifikationer.

5.6 EESK kritiserar dock det faktum att kommissionen inte tillräckligt lyfter fram försvarssektorns särställning eller behovet av en aktiv industripolitik. Det handlar inte enbart om att öppna upp marknader, eftersom detta måste definieras på ett korrekt sätt på grund av försvarssektorns specifika särdrag, t.ex. artikel 346 i EUF-fördraget.

5.7 Det handlar också om att skapa en politisk grund i EU, där regeringarna tillsammans kan arbeta långsiktigt mot en gemensam framtid. Först då kan man uppnå de förutsättningar som krävs för att utforma seriösa gemensamma program från idéstadiet och fram till fokuserad forskning, innovation och produktion på den europeiska hemmamarknaden i ett långtidsperspektiv.

⁽¹⁴⁾ Kommissionens meddelande om industripolitik (COM(2012) 582 final) och EESK:s yttrande om detta meddelande.

⁽¹⁵⁾ 2007 års försvarspaket.

⁽¹⁶⁾ Direktiven 2009/43/EG (EUT L 146, 10.6.2009) om överföring av försvarsrelaterade produkter och 2009/81/EG (EUT L 216, 20.8.2009) om tilldelning av kontrakt på försvars- och säkerhetsområdet. Försvarspaketet omfattade också meddelandet "En strategi för en starkare och mer konkurrenskraftig försvarsindustri i EU", COM(2007) 764 final, 5.12.2007.

⁽¹⁷⁾ Se fotnot 1.

5.8 Forskning och utveckling är nyckeln till att starta denna värdekedja, som bör göras helt europeisk⁽¹⁸⁾. Detta var anledningen till att man betonade samarbete om FoTU och FoU vid inrättandet av Europeiska försvarsbyrån, dess föregångare (Väst-europeiska försvarsmaterielgruppen och IEPG) och Nato. Men återigen saknas genomförandet.

5.9 I över trettio år har misslyckat samarbete varit norm snarare än undantag. Vissa projekt, såsom NH-90 och A400M, har påbörjats, men exemplen visar också att systemkraven alltför ofta endast var en uppräkningslista av nationella krav, utvecklingsfaserna alltför långa och slutprodukterna alltför dyra.

5.10 Bortsett från vissa relativa framgångar har andra samarbetsinitiativ, såsom NF-90, misslyckats och en rad konkurrerande stridsflygplansprogram har genomförts parallellt (Typhoon, Rafale, Gripen), samtidigt som flera länder har gått med i USA:s F-35-program och flera missilprogram.

5.11 Inga viktiga, storskaliga program genomförs för närvarande och samtidigt åldras de befintliga systemen och blir omoderna. EESK noterar särskilt pansarfordon, ubåtar, transporthelikoptrar och portabla luftvärnssystem. Här skulle nya obemannade system kunna innebära en idealisk möjlighet att starta gemensamma initiativ, men i praktiken har inga sådana mål tagit form. En annan möjlighet skulle kunna vara ett mindre ambitiöst samarbete, såsom standardisering av lufttankningskapaciteten.

5.12 EESK skulle vilja att man inrättar europeiska program, t.ex. för nästa generations system för fjärrstyrda luftfartyg, som bygger på synergier med kommissionen och på säker satellitkommunikation. Man kan även undersöka andra områden för samarbete (med USA), såsom lufttankningskapacitet, som är ett område med stora brister och där Europeiska försvarsbyrån just nu söker efter lösningar inom EU.

5.13 Kommissionen nämner i sitt meddelande möjligheter som kräver fullt politiskt stöd. Att starta ett europeiskt rymdbaserat övervakningssystem med hög upplösning som kan utgöra grunden för efterträdare till Helios, RadarSat etc. skulle kunna vara ett avgörande initiativ. En viktig fråga i samband med detta är att sammanföra den samlade sakkunskap som finns i medlemsstaterna, vid Europeiska rymdorganisationen (ESA) och i de gemensamma forskningscentrumen, och även de ekonomiska resurserna. Inget europeiskt land kan åstadkomma detta på egen hand.

5.14 Försvarsprojekt måste kopplas till EU:s forsknings- och utvecklingsprogram när detta är lämpligt. Projekt med dubbla användningsområden finns redan inom sjunde ramprogrammet. Ett mervärde är att det främjar gränsöverskridande projekt, och EESK önskar att man mer systematiskt överväger teknik med dubbla användningsområden inom Horisont 2020.

5.15 Det är mycket viktigt att man inom industripolitiken på försvarsområdet även beaktar frågan om glappet mellan de största producentländerna och övriga länder. Man måste aktivt främja deltagande från industriföretag i alla länder så att så många länder som möjligt tar politisk och ekonomisk del i projekten. På detta sätt skulle frågan om motköp, som vanligtvis väcker mycket debatt och kritik, gradvis kunna försvinna. Dessa element bör bli en integrerad del av en övergripande europeisk försvarsstrategi.

5.16 EESK vill lyfta fram den svåra frågan om att köpa färdiga produkter från länder utanför EU. Inom ramen för en europeisk försvarsstrategi måste sådana lösningar omprövas. Denna centrala och mycket komplicerade fråga måste hanteras på högsta nivå.

5.17 En välfungerande europeisk försvarssektor ger långt bättre möjligheter till ett välavvägt internationellt samarbete, t.ex. med USA. Mot bakgrund av USA:s skydd av sina strategiska intressen efterlyser kommittén under förhandlingarna om det kommande frihandelsavtalet noggranna överväganden avseende försvarssektorn som en särskild sektor på båda sidorna av Atlanten.

5.18 Även i detta sammanhang måste man se till att garantera kontinuerlig tillgång till nödvändiga och känsliga delar av amerikanskt ursprung i den europeiska värdekedjan. En gemensam europeisk ståndpunkt skulle också underlätta förhandlingarna med tredjeländer om tillgången till nödvändiga råmaterial.

5.19 Även europeiska immateriella rättigheter måste garanteras på lämpligt sätt vid export till tredjeländer.

5.20 Framgångsrikt samarbete mellan industriföretag från olika länder bör inte undermineras av ensidiga beslut om exportkontroll från medlemsstaterna, som skulle leda till olika tillämpning av kriterierna för exportkontroll i förhållande till den gemensamma ståndpunkten⁽¹⁹⁾ och till skillnader mellan medlemsstaternas kriterier.

6. Kommissionens åtgärder

6.1 EESK stöder till stor del de åtgärder som kommissionen föreslår. De utgör ett stort steg framåt. När det gäller vissa punkter skulle vi dock vilja lägga till följande.

6.2 Samarbetet med Europeiska försvarsbyrån är mycket viktigt. Samordning och anpassning mellan kommissionen och Europeiska försvarsbyrån, enligt vad som anges i förslagen till olika planerade åtgärder i meddelandet, är en absolut förutsättning för framsteg och framgång. EESK pekar också på främjande av resurser med dubbla användningsområden, såsom flygtransportresurser.

⁽¹⁸⁾ I linje med många dokument. Se även EUT C 299, 4.10.2012, s. 17.

⁽¹⁹⁾ 2008/944/Gusp.

6.3 Kommittén vill betona att Europeiska försvarsbyrån behöver en stabilare ekonomisk bas och medlemsstaternas helhjärtade stöd för att kunna nå upp till sin fulla potential. Den bör ges en mer framträdande roll i försvarsplaneringen, till stöd för medlemsstaterna.

6.4 EESK stöder kraftfullt kommissionens förslag om standarder och certifiering som kommer att bidra till gränsöverskridande samarbete inom industrin samt regional specialisering och expertnätverk. Vi stöder synergier mellan Europeiska försvarsbyrån och Europeiska byrån för luftfartssäkerhet, Easa, särskilt vad gäller certifiering.

6.5 Små och medelstora företag, som också har kopplingar till storföretag, är mycket viktiga för innovation och produktion på försvarsområdet inom EU. EESK understryker behovet av öppna nätverk till stöd för de föreslagna åtgärderna. Färre, men bättre inriktade, (EU-)projekt kan ge nya möjligheter.

6.6 Om ett brett spektrum av små och medelstora företag från hela EU deltar kommer detta också att bidra till att så många länder som möjligt involveras. Deras engagemang kan också vara en möjlighet att kompensera länder för att gå över från att köpa färdiga produkter till att välja europeiska alternativ.

6.7 Vi stöder kraftfullt de åtgärder som kommissionen föreslår avseende kompetens; dessa åtgärder är avgörande. Vi välkomnar varmt ett positivt bidrag från Europeiska socialfonden och strukturfonderna och uppskattar Europeiska försvarsbyråns insats för att höja medlemsstaternas medvetenhet om behovet av att stötta utformandet av konkreta projekt på dessa områden.

6.8 EESK ger återigen sitt fulla stöd till kommissionens ansträngningar för att aktivt utnyttja teknik med dubbla användningsområden.

6.9 EESK betonar den potentiellt positiva kopplingen mellan rymdpolitik och försvar för befintliga och nyligen utformade projekt ⁽²⁰⁾.

6.10 Vi stöder de föreslagna energiåtgärderna. De kommer också att involvera allt fler små och medelstora företag.

6.11 Den internationella dimensionen är av yttersta vikt, liksom det planerade meddelandet om en långsiktig vision för EU:s strategiska exportkontroll. EESK pekar på att de externa industriförbindelserna bara kan bli framgångsrika om det finns en verklig inre marknad.

6.12 Slutligen ger EESK sitt fulla stöd till samtliga strategiska överväganden i kapitel 9.2 i meddelandet.

Bryssel den 17 oktober 2013

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Henri MALOSSE

⁽²⁰⁾ Se EESK:s yttrande om rymden, september 2013.